

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалъэ

Дунэпстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэпстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъоукІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэпстэуми кІо кърэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялэкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялэкъхэри кызэкІиубытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкІоным, щагъэцкІэным фэкъудыинхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр кърэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу къралфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэкъэу е цыф купэу кызыыхэкІыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зымыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъуцтэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым кърэхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуштэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхьэлІэ хъуштэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзэкІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыякІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэхэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэІэбэ хъуштэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икЪэралы ахэтэу тэдэрэ кЪэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кЪыгъээзжыынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кЪырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ кЪэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу кЪэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм кЪемызэгърэ ІофшІашъохэм кЪахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы кЪэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт кЪэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ кЪэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжэ икЪугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кЪызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт кЪэралым е динэу ыІыгъым кЪыхэкІэу зы пэрыогъуи кЪыфэмыуцоу, фитэу кЪыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икЪурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми кЪэралыми кЪеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку кЪыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кЪызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кЪыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кЪыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кЪымыгъэгумэкІынэу, кЪэралыгъо гъунапкъэхэм ямылътыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогуки кЪылътыхъон, кЪыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кЪыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ кЪэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгээ иИ икээрэли цыф жьугээми Къыфызэриггэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфиггэшъхэпэнэу.

3. Хьыкумэт Иэшъхэтетныггээм илъябжээр къэралым и цыф жьуггээм ишИоиггёоныг ары. А шИоиггёоныггээр къэнафэ шъэф шЫкИэм тет хэхыныггээ фит зафэхэу е цыфмэ яшИоиггёоныггэхэр шъхъэфит-псэфитэу къызэрэггэлъэгъошъуцт нэмыкИрэ шЫкИэхэу, зыныбжъ икьуггээ цыф пстэуми афызэИухыггээу, яИэИтхэми зэфэдэ кИуачИэ яИэу, пИэлъэ гъэнэфаггэкИэ къытыраггээзжырэхэмкИэ.

22-нэрэ пычыггэу

Цыф жьуггээм зэрэщыщым елъятыггээу хэтрэ цыфы социалнэ къэухъумэныггээ фэшъуаш. Къэрал кИуачИэкИэ е къэралыггёомэ язэдэИэпыИэкИэ ыкИи хэтрэ къэрэли ежъым иггэпсыкИэрэ иамалхэмрэ ялъятыггээу хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ инапэрэ ицыфыггээрэкИэ гупсэфэу зэрэзиужъын ылъэкИыцт экономикэ, социалнэ ыкИи шИэнхабзэ ИофкИэ зыфэныкъоцт амалхэр раггэггёотынэу.

23-нэрэ пычыггэу

1. Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ лэжъэнэу, фитэу иИоф къыхихынэу, зэфаггэкИэ ыкИи фэшИу амалхэмкИэ лэжъэнэу ыкИи Иофынчъаггээм къыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Иоф фэшИ зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ ежъыри иунаггэуи цыфым фэшъошэн псэукИэ иИэу зыггэпсэун, ищыкИаггээ хъумэ зылыИэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныггэхэмкИэ кИэггэпытаггээу зы псэукИэ амал къезытын зылъэкИынэу зы лэжъэпкИэ фэшИу къыИэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ ежъы ишИуаггээ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхицэнэу, ащ фэдэ зэхэщаггээм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыггэу

Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ зиггэпэсэфынэу, ынэггу зыриггэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэггэу пИалъэ цыф фэшъуашэ шапхъэм итэу къыфаггэпсынэу, пИэлъэ гъэнэфаггэкИэ илэжъапкИи къыратызэ ггэпсэфакИо дэкИынэу.

25-нэрэ пычыггэу

1. Хэтрэ цыфы фитыныггээ иИ ежъыри иунаггэуи узынчъэн, тхъэггёо фэшъуашэ иИэу псэун пае шхыныггёо, шъуашэ, унэ ыкИи медицинскэ ИэпыИэггэу ыггёотынэу. Хэти фитыныггээ иИ, Иофынчъаггээ, сымэджаггээ, фыкьуаггээ, лЫггёобаггээ, шъузэбаггээ, жъыггээ ыкИи ежъым имыИэшИаггээ Иофыггёомэ къахэкИэу амалынчъаггээ, тхъэмыкИаггээ къылъысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныггээ яИ ялыеу къыкИэлъяплъынхэу, къыдэИэпыИэнхэу. Зэрэщэггээ зэлИ-зэшъуз ибынэуи зэмышъхъэггусэмэ къалъфыггэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныггээ амалхэр язэфэдэу афаггэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыггэу

1. Хэтрэ цыфы фит ггэсэнныггээ зэриггэггёотынэу. Анахъ макИэмэ пэублэ ыкИи лъэбжъэ ггэсэнныггээр ахъщэнчъэу араггэггёоты. Пэублэ ггэсэнныггээр уимыИэнкИэ амал имыИэу, еггээзыггёоу щыт. Техникэ ыкИи ИэшИаггээ ггэсэнныггээр хэти фызэИухыггээцт. Апшээрэ ггэсэнныггээр зэхэдзынчъэу хэти фызэИухыггээу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елъятыггээу.

2. Ггэсэнныггээр цыфым ицыфыгггээм икъоу зыриггэужъыным фэшИоу ггэпсыггэу ыкИи цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныггээ шъхъаИэхэмрэ афашИырэ уасэр, лъятэныггээр ыггэлъэшыным, кИиггэпытэным фэунэтИыггээу щытын фае. Ггэсэнныгггээм цыфхэр риггэггэушИун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулъятэ,

зэгурыӀо, зэфэшӀуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкӀи мамырныгъэр къыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкӀокӀырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.

3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иӀ цӀыф жъугъэ шӀэнхабзэ псэукӀэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхьэпэнэу, шӀэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкӀи ар зыфигъэшъхьэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иӀ ежъым къыгъэшӀыгъэ шӀэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшӀагъэхэм мылькоу, пкӀэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакӀорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цӀыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкӀэшъунэу зы социалнэ ыкӀи дунэепстэу гъэпсыкӀэ системэ щыӀэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицӀыфыгъэ фитэу ыкӀи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цӀыф жъугъэми къэралми фишӀэжъын фаеу пшъэрылӀхэр иӀэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхьапэ ыкӀи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукӀэ, нэмыкӀми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшӀыгъэн ыкӀи демократичэскэ цӀыф жъугъэм зэдыриӀэ шэнхабзэр (этикэр), цӀыф жъугъэ гъэпсыкӀэр, щыӀакӀэр егъэшӀокӀоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшӀэу къэрал хабзэкӀэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цӀыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхьэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылӀ-гурышӀэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшӀуекӀоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаӀо хъуштэп мыщ къыщиӀотыкӀыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыӀэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
